

УДК 338.124.4:338.2:330.1:339.9

JEL H12, P40, L32

DOI 10.32782/2786-765X/2023-2-4

Намлієв Є.кандидат економічних наук, доцент, керівник
ТОВ «Агентство сертифікації та акредитації
«Стандарт-Експерт»ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3813-9717>**Кацицка Г.**кандидат політичних наук,
науково-педагогічний працівник

Вища школа суспільно-економічних відносин (м. Пшеворськ, Польща)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1091-4509>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ ТА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглянуто наукове розуміння економічної парадигми, принципи її трансформації та умови переходу зі стану традиційної до модерної. Актуалізовано необхідність визначення пріоритетним використання парадигмального підходу як концептуально-методологічного підґрунтя дослідження формування та розвитку теоретичних аспектів і прикладних засад процесів організації і реалізації сучасного антикризового управління в підприємницькому секторі, методології діагностики кризових явищ і прогнозування тенденцій від їхнього впливу на виникнення дестабілізаційних процесів в економіці. Виокремлено загальні тенденції формування сучасної парадигми розвитку світової та національної економік, до яких віднесено процеси глобалізації та інтеграції. Визначено особливості функціонування підприємницького сектору, що здійснюють вплив на господарську діяльність його суб'єктів, в умовах динамічних змін сучасної економіки та чинників формування бізнес-простору з метою подальшої трансформації підприємництва при переході на нову якість соціально-економічного розвитку. Обґрунтовано актуальність формування адекватного механізму антикризового управління і його ефективного застосування в періоди виникнення фінансово-економічних криз для сприяння становленню і функціонуванню стійкої та адаптивної системи господарювання і соціально-економічного розвитку підприємництва в рамках світової та національної економік. Проведено аналіз наукових поглядів вчених-економістів, що досліджували глобальну фінансово-економічну кризу 2008 року, щодо ознак виникнення кризового стану та підходів до елементів, які формують систему антикризового управління, взаємозв'язків між ними в сучасній економіці та стосовно інтенсивності впливу на підприємницький сектор і його суб'єктів внутрішніх і зовнішніх чинників бізнес-середовища. Запропоновано до розгляду сформовані за результатами вивчення та опрацювання у цій роботі і попередніх наукових доробках, в основі яких лежить концептуальна модель парадигмального інноваційного розвитку і методологія кризисологічних досліджень, основні тези, що характеризують тему дослідження, а саме поняття «кризові явища в економіці» та «система антикризового управління».

Ключові слова: підприємницький сектор, кризові явища, фінансово-економічна криза, антикризове управління, механізм, економічна система, підприємство, економічна парадигма, дестабілізаційні процеси.

Постановка проблеми. Визначними характерними особливостями сучасної економіки, що здійснюють вплив на господарську діяльність суб'єктів підприємницького сектору та її результативність, є динамічні зміни умов функціонування та чинників формування бізнес-простору, глобальний масштаб цих змін та їх системні наслідки, які спричиняють кризові явища на рівні економічних систем національних господарств, регіонів і підприємств.

З метою адаптації до нових умов і тенденцій розвитку соціально-економічних процесів постає актуальним питання формування адекватного механізму антикризового управління і його ефективного застосування в періоди

виникнення фінансово-економічних криз, дія якого спрямовується на подолання негативного впливу на економічну активність основного елементу, який забезпечує функціонування ринкової економіки та її сталий розвиток, – підприємницького сектору. Дослідження цих «новоутворених» умов і тенденцій вимагає застосовувати економічну парадигму у розрізі основних елементів системи антикризового управління діяльністю суб'єктів господарювання для вирішення широкоаспектних проблем зіткнення з фінансово-економічними кризами, питань функціонування в умовах настання системних шоків і кризових явищ, а також розвитку шляхів подолання результатів їхньої дії на глобальному,

національному, регіональному та підприємницькому рівнях.

Через відсутність «універсального» знаряддя для вирішення окреслених питань постає необхідність застосування процесу катарсису, як дієвого механізму природнього «відбору» в умовах кризи шляхом очищення від неефективних економік, вдосконалення середовища та модифікації форм господарювання, на ряду з дієвим антикризовим управлінням, що дозволить не лише подолати її негативні наслідки, а й забезпечити сприятливі умови подальшої трансформації підприємницького сектору при переході на нову якість соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, що характеризують розгляд і вирішення поставленої проблеми, дозволяє ідентифікувати коло питань, відповіді на які не було дано раніше в проведених дослідженнях. Зважаючи на широкоаспектність наукових точок зору, висвітлених в працях багатьох провідних вчених світової економічної науки (Мінцберг Х., Кондратьєв М., Кругман П., Коттер Дж.), а також дослідників (Новицький В., Паранчук С., Меліх О., Немченко В., Хвостіков А., Жилінська Л., Сова О., Лазарева Є., Радванська Н. та інші), суттєвий вклад яких забезпечує подальший розвиток наукової думки з питань методології дослідження кризових явищ, теоретико-методичних засад формування системи антикризового управління та функціонування підприємницького сектору в умовах настання фінансово-економічних криз, маємо відмітити необхідність визначення пріоритетним використання парадигмального підходу як концептуально-методологічного підґрунтя дослідження окреслених проблем, що потребує прискіпливого аналізу.

Мета статті. Аналіз поглядів на вирішення поставленої проблеми і розробка на їх основі парадигмального підходу до дослідження формування та розвитку теоретичних аспектів і прикладних засад процесів організації і реалізації сучасного антикризового управління в підприємницькому секторі, методології діагностики кризових явищ і прогнозування тенденцій від їхнього впливу на виникнення дестабілізаційних процесів в економіці, ставлять за мету забезпечити розгляд системи наукових понять, що характеризують істотні риси економічної дійсності, та обґрунтування ефективних механізмів і стратегічних підходів антикризового управління в умовах настання фінансово-економічної кризи, здатних сприяти становленню та функціонуванню стійкої та адаптивної системи господарювання і соціально-економічного розвитку

підприємництва в рамках світової та національної (на рівні держави Україна) економік.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначають деякі науковці, які вивчали питання впливу економічної кризи, спричиненої наростанням негативних явищ, перш за все у фінансовій сфері, в масштабах глобального ринку у період 2008–2009 років, «досліджень, які б всебічно аналізували функціонування підприємницьких структур в умовах кризи на різних рівнях, нажалі недостатньо» [1, с. 114]. На жаль, ця тенденція має прояви і у наш час. Тому, важливим аспектом при дослідженні кризових явищ та їх впливу на економіку через дестабілізаційні процеси, що відбуваються в соціально-економічній системі на різних рівнях її ієрархії (макро-, мезо- чи мікрорівні), є розвиток кризисологічних досліджень, які мають забезпечити розробку методики формування ефективної системи антикризового управління, спрямованого на підтримання стійкості економіки і запобігання її коливанням в умовах настання кризи. На нашу думку, саме застосування кризисологічних досліджень в економічній науці надає можливості проаналізувати «...основні підходи і концепції в історичному аспекті до визначення причин, умов та наслідків економічних криз, застосування можливих антикризових заходів для їх урегулювання» [2, с. 103]. Таким чином, використання парадигмального підходу як концептуально-методологічного підґрунтя дослідження фінансово-економічних криз має відбуватися у поєднанні з аналізом історичного розвитку та сучасного стану економіки. Іншими словами, змістовні результати від провадження наукових досліджень кризи забезпечуються, коли в основі останніх лежить концептуальна модель парадигмального інноваційного розвитку і методологія кризисологічних досліджень.

Виходячи з мети нашого дослідження, розглянемо основні, на наш погляд, поняття та категорії, що мають забезпечити її досягнення.

В окресленій нами проблематиці основними складниками категоріально-понятійного апарату виступають наступні: економічна парадигма, кризові явища та антикризове управління, головним чином, на яких ми акцентуємо увагу.

Відомо, що економічна парадигма сприймається як наукова теорія, що «...включає вихідні концептуальні схеми, моделі постановки економічних проблем і їх рішень, методів дослідження, які діяли протягом певного історичного періоду в економічній науці» [3, с. 2].

Досліджуючи питання становлення посттрадиційної парадигми економічного розвитку

Н. Радванська, зазначає, що «економічна парадигма не може кардинально змінитись протягом відносно короткого проміжку часу. Ця зміна потребує певного перехідного періоду, коли елементи методології старої та нової парадигми співіснуюватимуть, і перші поступово витіснятимуться другими» [4, с. 303]

Отже, будь-яка зміна традиційної парадигми функціонування економічної системи модерною економічною парадигмою відбувається в процесі поступової трансформації понять економічної науки, методологічних принципів і підходів до визначення характеристик для існування певного проміжку часу умов розвитку та становлення суспільно-економічного укладу.

Стосовно процесу управління Жилінська Л. стверджує, що економічні парадигми ґрунтуються на дослідженні теорій, формулюванні принципів і застосуванні законів розвитку соціально-економічних систем. Також автор проводить паралель між розвитком бізнесу (як сфери господарської діяльності підприємств), новітніх технологій, методів управління, які виступають факторами розвитку економічних систем управління, та дослідженням економічних парадигм управління підприємствами, що є пріоритетним завданням для забезпечення ефективного функціонування вищезазначених систем [3, с. 2].

Аналогічної думки дотримуються Хоменко О., Волинець Л., Горобінська І., які досліджуючи особливості функціонування організаційно-економічного механізму роботи підприємств та його основних елементів, відмічають, що в сучасних умовах функціонування міжнародного бізнесу, зростання конкуренції та зростаючого впливу глобалізації, що сприяють розвитку та пошуку ефективного інструменту управління економічними системами, виникають «нові вимоги до формування механізму управління підприємством на основі стратегічного управління технологіями...», ефективність від впровадження яких має забезпечуватися під впливом вдосконалення системи організації комерційної діяльності та здатності адаптуватися до міжнародних економічних відносин у сучасному ринковому середовищі [5, с. 86].

Маємо зазначити, що сучасна економічна парадигма на мікрорівні в умовах ринкової економіки розглядається деякими науковцями як «необхідність формування та впровадження ефективної системи антикризового управління» [6, с. 43], що має за мету забезпечити адекватну та швидку реакцію суб'єктів підприємництва на кризові явища в процесі їх виникнення, протікання, подолання та виходу

у посткризовому періоді. При цьому, як стверджують Сова О. та Морозов Є., «глобалізаційні та інтеграційні економічні процеси ставлять нові виклики перед менеджерами під час формування управлінських заходів на підприємствах, що знаходяться у кризовому стані».

З цього приводу Коттер Дж., розглядаючи роль процесу прийняття управлінських рішень у забезпеченні ефективного подолання кризи, зазначає, що саме під час настання криз управлінське лідерство відіграє особливу роль, оскільки воно включає не лише вирішення проблем в умовах невизначеності, а й формування нової візії та стратегії для майбутнього функціонування та розвитку господарської діяльності підприємства [7].

На макроекономічному рівні прояви кризових явищ пов'язані з циклічністю економічного розвитку, де мають місце періоди буму та спаду, а тому по досягненню останнього відбувається криза, спричинена дестабілізацією в економіці, яка має циклічну природу. Ці цикли, згідно з Кондратьєвим М., пояснюють періоди настання економічних криз – кожні 50-60 років (теорія довгих хвиль) [8]. Але через застосування ефективної економічної політики, вираженою насамперед дієвими антикризовими заходами в управлінні, негативні наслідки кризи можливо попередити та нівелювати. Враховуючи природу циклічності та сучасні умови функціонування соціально-економічної системи, можливо певною мірою прогнозувати настання криз, передбачати особливості формування кризових ситуацій і наслідків в процесі їх протікання.

Так, становлення сучасної парадигми функціонування економіки в рамках світового масштабу, на думку Меліх О., Немченко В., Хвостіков А., має відбуватися через розробку методологічного та методичного її забезпечення. Ідентифікуючи тенденції формування сучасної парадигми розвитку світової економіки, автори відносять до загальних глобалізацію та інтеграцію, що «призвели до об'єднання держав, рівень розвитку економік яких є близьким» [9, с. 212] (*приєднання держав до Європейського союзу – Уточнення автора*), але, за їх переконанням, криза 2008 року «довела їх недостатню спроможність відносно недопущення процесів стагнації. В умовах кризи більш ефективним виявилось національне регулювання в межах окремих держав» [9, с. 214], а це, в свою чергу, потребує подальшої синхронізації дій на державному та міждержавному рівнях для забезпечення розвитку і підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності та впровадження її антикризової політики.

Беззаперечним є той факт, що процеси глобалізації та інтеграції в економіці посилюють зв'язність економічних систем різних країн, яка пояснюється через так званий «доміно-ефект»: результати настання фінансово-економічної кризи в одній країні викликають ланцюгові реакції в інших країнах. Прояв даного ефекту наголошує на необхідності проведення кризисологічних досліджень, метою яких є запобігання або мінімізація негативних наслідків криз на глобальному рівні [10].

Проводячи дослідження характеру впливу світової фінансово-економічної кризи 2008–2010 років на залежність банківського сектору економіки України від світової фінансової системи, а також розвитку трансформаційних процесів фінансового простору внаслідок глобалізації, Копелюк О. відмічає основні чинники їх негативного прояву. Так серед чинників «національного» рівня виділяються наступні: розриви в показниках діяльності банків, виражених невідповідністю між термінами залучення і розміщення фінансових ресурсів; занадто велика питома вага «доларових» кредитів; недостатній рівень капіталізації банків; невідповідність законодавчо-нормативної бази сучасним вимогам забезпечення операційних, фінансових та інвестиційних ризиків банківських установ. До «глобальних» чинників авторка відносить наявність глобальних фінансових ринків та інститутів; тенденції щодо усунення країнами національних фінансових і торговельних обмежень; посилення руху і концентрації капіталу у світових фінансових центрах [11, с. 16–17].

Цікавим та доречним при вивченні питання дії процесів глобалізації економіки та їх наслідків для української економіки є погляд В. Новицького, який, розглядаючи глобальну фінансово-економічну кризу 2008 року, зазначає, що вона «залишить по собі помітний історичний слід, спровокує тектонічний цивілізаційний зсув, наслідком якого найвірогідніше може стати модифікація системи міжнародного поділу праці, прискорення зміни планетарних лідерів, формування структур і систем інформаційної економіки» [12, с. 3]. Автор, зазначаючи про «невідворотність кризового розвитку подій» в Україні, відмічає про необхідність проведення наукових досліджень та вивчення міжнародного антикризового досвіду, а також адаптації останнього до реалій сьогодення. Пропозицією науковця виступає необхідність проділу антикризових заходів на три групи «відповідно вживаного інструментарію, термінів застосування і функціонального принципу» [12, с. 4], що забезпечить кращий розподіл пріоритетів та

сфер відповідальності в межах управлінських рішень на рівні країни:

1. *Підтримка реального сектору та його технологічно-інформаційного розвитку*, що має стати стратегічною функціональною метою та безальтернативним способом забезпечення місця України в системі міжнародного поділу праці.

2. *Підтримка банківської системи як найбільш вразливої ланки антикризового фронту*, через її фінансування світовими фінансовими інститутами на пільгових умовах та оперативного реагування через вироблення власних підходів до розв'язання проблеми підтримки банківського сектору.

3. *Оперативні антикризові заходи на макrorівні* через: спрямування інвестиційних, фінансово-кредитних ресурсів на додаткове створення робочих місць в пріоритетних галузях реального сектору економіки; формування ефективного механізму кредитування підприємств банківського сектору; забезпечення банківських депозитів через створення системи тимчасового страхування; формування системи антикризових інститутів та інше.

Проведемо аналіз інших точок зору з приводу особливостей функціонування підприємств в умовах фінансово-економічної кризи та формування механізму антикризового управління. Так, розглядаючи економіку України в період її переходу до ринкових умов ведення господарської діяльності в підприємницькому секторі, Паранчук С. та Топій І., відмічають про «...необхідність постійного удосконалення системи управління вітчизняними суб'єктами господарювання, важливе місце у якій посідає антикризове управління», яке, за їх переконанням, має всі ознаки недосконалості та неефективності через політику, що застосовують вітчизняні підприємства [13]. Аналізуючи думки різних науковців щодо підходів до елементів, які формують систему антикризового управління та взаємозв'язків між ними, автори приходять до висновку, що розглянуті підходи не враховують усієї специфіки та особливостей притаманних системі в цілому та антикризовому управлінню, зокрема, а тому пропонують відносити до вищезгаданих елементів предмет, мету, принципи, функції, нормативно-правове та методичне забезпечення, а також сам процес здійснення антикризового управління, в який включають наступні його складові: інформаційне забезпечення; діагностику кризового стану; об'єкти; суб'єкти; методи; антикризові дії та оцінку успішності цих дій. Авторами запропонована схема системи антикризового управління, складниками якої є сукупність взаємопов'язаних елементів, реалізація яких,

на їх думку, дозволить не допустити втрати підприємством цінності як господарської одиниці при функціонуванні в умовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища (рис. 1).

Аналогічної думки при дослідженні ознак виникнення кризового стану в сучасній економіці та стосовно інтенсивності впливу на підприємницький сектор і його суб'єктів внутрішніх і зовнішніх чинників бізнес-середовища дотримуються Сова О. та Морозов Є., які відмічають необхідність застосування антикризового управління в умовах глобалізаційних і інтеграційних економічних процесів менеджерами підприємств, що знаходяться у стані фінансово-економічної кризи. При цьому автори, розглядаючи елементи системи управління підприємствами, окремо виділяють антикризову стратегію, успішність впровадження якої на підприємстві «...залежить від своєчасності виявлення причини, що стала початком розвитку кризи...» [6, с. 44]. Саме своєчасність виявлення кризи забезпечується розробкою «відповідних управлінських рішень, спрямованих або на посилення сильних сторін ведення бізнесу суб'єкта, або на послаблення негативних впливів, зумовлених економічними явищами і процесами, що відобразилися на результатах діяльності підприємства в бік погіршення».

В цьому сенсі необхідно зазначити думку Мінцберга Х., який відмічає ключову роль оперативності прийняття управлінських рішень в адаптації суб'єкта підприємництва до кризових ситуацій через забезпечення динамічності і гнучкості його системи управління. При цьому ефективність управління в умовах невизначеності та кризи залежить від здатності менеджера приймати адекватні рішення, що часом можуть бути нестандартними, та адаптувати управлінські стратегії до динамічних змін бізнес-середовища [14]. Останні, за нашим переконанням, формують «наявність існуючих і потенційних ризиків у господарській діяльності підприємств...», що «зумовлює необхідність формування адекватних методів і прийомів регулювання у кризові періоди функціонування ринкової економіки, що виступають основоположними створення ефективної системи антикризового управління, яка забезпечує економічну безпеку даних суб'єктів в процесі забезпечення відтворення та задоволення суспільних потреб» [15, с. 6]. Нами робиться акцент на необхідність чіткого «розуміння принципів формування ефективного механізму регулювання господарської діяльності підприємств і дії його системних елементів (планування та прогнозування) у поєднанні з адекватною стратегією економічної».

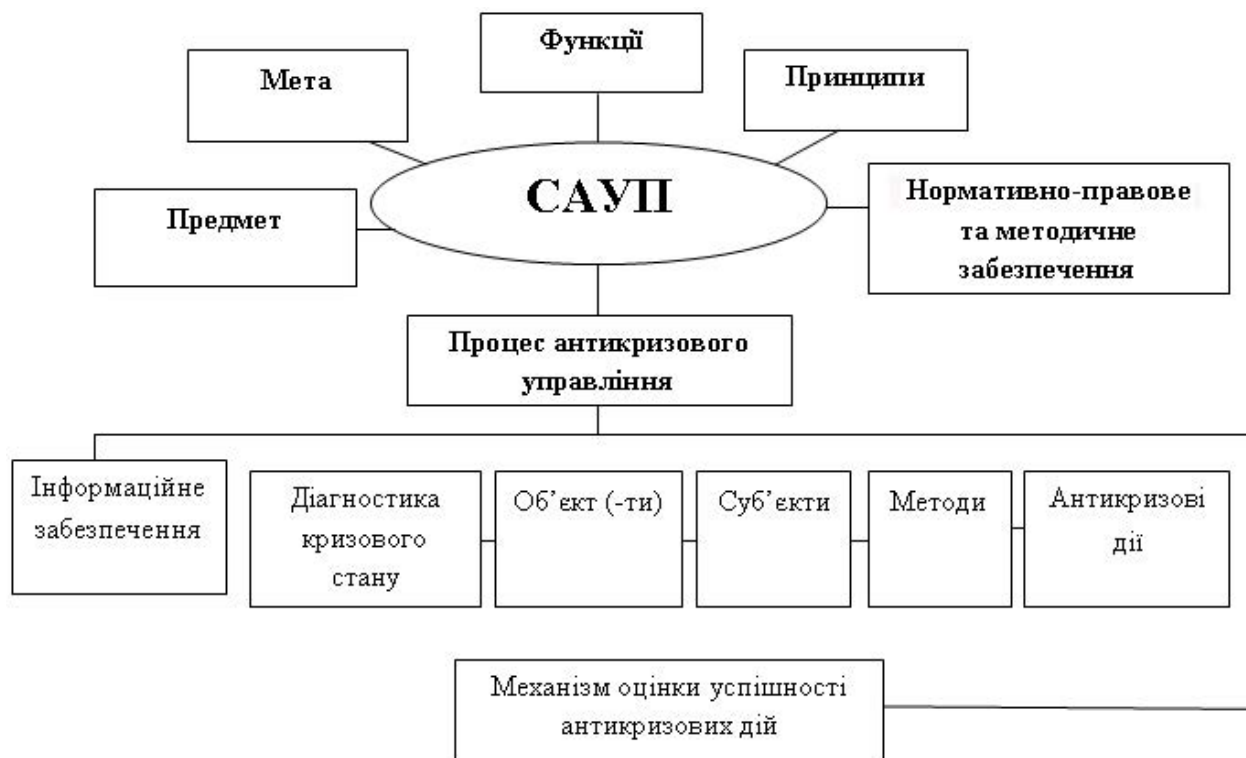

Рис. 1. Елементи системи антикризового управління підприємством (САУП)

Джерело: [13]

безпеки в кризові періоди розвитку економіки, що спрямовані на нівелювання можливих наслідків активної фази кризи та її урегулювання, а також запобігання кризових ситуацій у майбутньому за допомогою моделювання аналогічних процесів».

Враховуючи думки та погляди з досліджених питань та необхідність логічного обґрунтування актуальності та вирішення зазначеної нами проблематики, пропонуємо до розгляду сформовані нами за результатами вивчення та опрацювання у цій роботі і попередніх наукових доробках, в основі яких лежить концептуальна модель парадигмального інноваційного розвитку і методологія кризисологічних досліджень, основні тези, що характеризують тему дослідження.

Кризові явища в економіці розглядаються нами як динамічний процес, що характеризується періодами інтенсивної економічної нестабільності та невизначеності функціонування підприємницького сектору, під час яких ключові економічні показники значно відхиляються від норми або очікуваного рівня результативності господарської діяльності під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників формування бізнес-простору, ініціюючи тим самим еволюцію та прогрес в економіці, що стимулює учасників ринкових відносин до адаптації та пошуку нових стратегій для виходу на інноваційні шляхи розвитку в сучасній екосистемі [2, с. 113].

Настання системних шоків та кризових явищ в економіці зумовлюють застосування сукупності базових елементів, що являють єдину *систему антикризового управління*, яка на макро- і мікрорівні в умовах сучасної екосистеми здатна шляхом контролінгу функціонування бізнес-середовища реалізувати ефективний механізм раннього попередження про загрозу наближення кризових явищ, нівелювання можливих наслідків активної фази кризи та її урегулювання, а також запобігання кризовим явищам

у майбутньому за допомогою моделювання аналогічних процесів для забезпечення здатності оперативного реагування на динамічні зміни ділової активності підприємницького сектору та поведінки його суб'єктів в умовах кризової економіки з метою захисту їхньої економічної безпеки та розвитку суспільного відтворення національного господарства [15, с. 10].

Висновки. Таким чином, розуміння природи криз і процесів формування кризових явищ в економічних системах та їх вплив на дестабілізацію економіки і господарську діяльність підприємницького сектору є важливим інструментом антикризової політики, що включає в себе ряд заходів, спрямованих на оптимізацію бізнес-процесів, посилення фінансової стійкості підприємств до умов економічної кризи, комбіноване, правильне та раціональне застосування яких дозволяє сформувати адаптивну систему господарювання і соціально-економічного розвитку підприємництва в умовах структурної трансформації національної економіки та глобального макроекономічного середовища.

В умовах функціонування сучасної економічної парадигми, де відбуваються процеси перегляду концептуально-методологічних основ і зміни уявлень традиційної економічної науки, має бути вирішено основне питання – побудова модернової економічної парадигми на основі поступової трансформації і переходу до більш прогресивних форм і напрямів розвитку соціально-економічної системи на різних рівнях її ієрархії (макро-, мезо- чи мікрорівні) з одночасним зростанням кількісних та якісних показників господарської діяльності суб'єктів економічних відносин, головне місце в яких відводиться підприємницькому сектору. А це можливо, як вже нами відмічалось, за умов застосування ефективного механізму регулювання господарської діяльності підприємств і дії його системних елементів антикризового управління.

Бібліографічний список

1. Лазарева Є.В., Сараєва І.М. Кризові явища в економіці України та їх вплив на бізнес-середовище. *Економічні інновації*. 2009. Вип. 38. С. 114–122.
2. Кацицка Г., Намлієв Є. Кризові явища як основа виникнення дестабілізаційних процесів в економіці: актуальність теорій та розвиток кризисологічних досліджень. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 1. С. 103–116. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-13>
3. Жилінська Л.О. Еволюція економічних парадигм управління промисловими підприємствами. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7847> DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.11> (дата звернення: 23.08.2023).
4. Радванська Н.В. Становлення посттрадиційної парадигми економічного розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України: Економіка, планування та управління в галузях*. 2015. Вип. 25.3. С. 299–304.
5. Хоменко І., Волинець Л., Горобінська І. Організаційно-економічний механізм функціонування і розвитку підприємств. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 1. С. 86–92. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-11>

6. Сова О.Ю., Морозов Є.Ю. Сучасна парадигма антикризового управління підприємством. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2020. Том 31 (70). № 2. С. 43–47. URL: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_2/10.pdf
7. Kotter J.P. *Leading Change*. Boston: Harvard Business School Press. 1996. URL: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=137>
8. Kondratieff N. Die langen Wellen der Konjunktur. 1926. URL: https://www.researchgate.net/publication/227384837_Die_langen_Wellen_der_Konjunktur
9. Меліх О.О., Немченко В.В., Хвостіков А.І. Сучасна парадигма розвитку світової економіки в контексті обґрунтування методології дослідження міжнародних торговельно-економічних відносин. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Том 6. № 1. С. 210–216. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/ujae_2021_r01_a25.pdf
10. Krugman Paul. *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York : W.W. Norton, 2009. URL: https://www.academia.edu/8782383/Krugman_Paul_-_The_Return_of_Depression_Econom
11. Копилюк О.І. Фінансово-економічна криза та її вплив на формування регіональної політики розвитку банківської системи України. *Економіка промисловості*. 2014. № 2 (66). С. 16–22. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/77197/2-Kopylyuk.pdf?sequence=1>
12. Новицький В. Глобальна фінансово-економічна криза: сутність, системність проявів та перспективи подолання. *Економічний часопис – XXI: Економіка*. 2009. № 1-2. С. 3–4. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45257/01-Novitskiy.pdf?sequence=3>
13. Паранчук С.В., Топій І.І. Елементи системи антикризового управління машинобудівним підприємством. *Ефективна економіка*. 2010. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=336>
14. Mintzberg H. *The Rise and Fall of Strategic Planning*. New York : Free Press, 1994. URL: <https://hbr.org/1994/01/the-fall-and-rise-of-strategic-planning>
15. Namliiev Y., Kacicka G. Topical problems of regulating the economic activity of enterprises and developing a system of anticrisis management in market conditions. *New Knowledge Journal of Science*. 2022. Vol. 11. No. 4. P. 5–12. URL: https://science.uard.bg/index.php/newknowledge/article/view/940/pdf_379

References

1. Lazaryeva Ye.V., Sarayeva I.M. (2009) Kryzovi yavlyshha v ekonomici Ukrayiny ta yix vplyv na biznes-seredovyshhe. *Ekonomichni innovaciyi*, vol. 38, pp. 114–122.
2. Kacicka G. & Namliiev Y. (2023) Crisis phenomena as the basis for the emergence of destabilizing processes in the economy: the relevance of theories and development of crisisology research. *Kyiv Economic Scientific Journal*, no. (1), pp. 103–116. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-13>
3. Zhylinska L.O. (2020) Evolyuciya ekonomichnykh paradygm upravlinnya promyslovymy pidpryyemstvamy. *Efektivna ekonomika*, no. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7847> DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.11> (accessed August 23, 2023).
4. Radvanska N.V. (2015) Stanovlennya posttradycijnoyi paradygmy ekonomichnogo rozvytku. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrayiny: Ekonomika, planuvannya ta upravlinnya v galuzyax*, vol. 25.3, pp. 299–304.
5. Khomenko I., Volynets L. & Horobinska I. (2023) Organizational and economic mechanism of enterprise functioning and development. *Kyiv Economic Scientific Journal*, no. (1), pp. 86–92. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-11>
6. Sova O.Yu., Morozov Ye.Yu. (2020) Suchasna paradygma antykryzovogo upravlinnya pidpryyemstvom. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskogo. Seriya: Ekonomika i upravlinnya*, tom 31 (70), no. 2, pp. 43–47. Available at: http://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_2/10.pdf
7. Kotter J.P. (1996) *Leading Change*. Boston: Harvard Business School Press. Available at: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=137>
8. Kondratieff N. (1926) Die langen Wellen der Konjunktur. Available at: https://www.researchgate.net/publication/227384837_Die_langen_Wellen_der_Konjunktur
9. Melix O.O., Nemchenko V.V., Xvostikov A.I. (2021) Suchasna paradygma rozvytku svitovoyi ekonomiky v konteksti obgruntuvannya metodologiyi doslidzhennya mizhnarodnykh torgovelnno-ekonomichnykh vidnosyn. *Ukrayinskyj zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, tom 6, no. 1, pp. 210–216. Available at: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/ujae_2021_r01_a25.pdf
10. Krugman Paul (2009) *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York: W.W. Norton. Available at: https://www.academia.edu/8782383/Krugman_Paul_-_The_Return_of_Depression_Econom
11. Kopylyuk O.I. (2014) Finansovo-ekonomichna kryza ta yiyi vplyv na formuvannya regionalnoyi polityky rozvytku bankivskoyi systemy Ukrayiny. *Ekonomika promyslovosti*, no. 2 (66), pp. 16–22. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/77197/2-Kopylyuk.pdf?sequence=1>
12. Novyckyj V. (2009) Globalna finansovo-ekonomichna kryza: sutnist, systemnist proyaviv ta perspektyvy podolannya. *Ekonomichnyj chasopys – XXI: Ekonomika*, no. 1-2, pp. 3–4. Available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45257/01-Novitskiy.pdf?sequence=3>
13. Paranchuk S.V., Topij I.I. (2010) Elementy systemy antykryzovogo upravlinnya mashynobudivnym pidpryyemstvom. *Efektivna ekonomika*, no. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=336>

14. Mintzberg H. (1994) *The Rise and Fall of Strategic Planning*. New York: Free Press. Available at: <https://hbr.org/1994/01/the-fall-and-rise-of-strategic-planning>
15. Namliiev Y. & Kacicka G. (2022) Topical problems of regulating the economic activity of enterprises and developing a system of anticrisis management in market conditions. *New Knowledge Journal of Science*, vol. 11, no. 4, pp. 5–12. Available at https://science.uard.bg/index.php/newknowledge/article/view/940/pdf_379

Стаття надійшла до редакції 25.08.2023

Yevhen Namliiev

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Head

"Agency of Certification and Accreditation "Standard-Expert" LLC

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3813-9717>

Grazyna Kacicka

Candidate of Political Sciences,
Scientific and Pedagogical Worker

*High School of the Social and Economic
(Przeworsk, Poland)*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1091-4509>

FEATURES OF THE FUNCTIONING OF THE BUSINESS SECTOR IN THE CONDITIONS OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS AND THE FORMATION OF THE ANTI-CRISIS MANAGEMENT MECHANISM

The article examines the scientific understanding of the economic paradigm, the principles of its transformation, and the conditions for the transition from a traditional to a modern state. The need to prioritize the use of the paradigmatic approach as a conceptual and methodological basis for studying the formation and development of theoretical aspects and applied principles of the processes of organization and implementation of modern crisis management in the entrepreneurial sector, methodology for diagnosing crisis phenomena and forecasting trends from their impact on the emergence of destabilization processes in the economy is actualized. The general trends of the formation of the modern paradigm of the development of world and national economies are singled out, which include the processes of globalization and integration. The peculiarities of the functioning of the entrepreneurial sector are determined, that exert influence on the economic activity of its subjects, in the conditions of dynamic changes of the modern economy and factors of the formation of business space with the aim of further transformation of entrepreneurship during the transition to a new quality of socio-economic development. The relevance of the formation of an adequate anti-crisis management mechanism and its effective application in periods of financial and economic crises to promote the establishment and functioning of a stable and adaptive system of management and socio-economic development of entrepreneurship within the framework of world and national economies is substantiated. An analysis of the scientific views of economists who studied the global financial and economic crisis of 2008 was carried out, regarding the signs of the emergence of a crisis state and approaches to the elements that form the anti-crisis management system, their interrelationships in the modern economy, and regarding the intensity of the impact on the entrepreneurial sector and its subjects of internal and external factors of the business environment. Proposed for consideration are the main theses formed based on the study and analysis in this work and previous scientific achievements, which are based on the conceptual model of paradigmatic innovative development and the methodology of crisisology research. These theses characterize the research topic, namely the concept of "crisis phenomena in the economy" and "anti-crisis management system".

Keywords: entrepreneurial sector, crisis phenomena, financial and economic crisis, anti-crisis management, mechanism, economic system, enterprise, economic paradigm, destabilization processes.